

МАГДАЛЮК В. І.,
ад'юнкт відділу організації
освітньо-наукової підготовки
(Харківський національний університет
внутрішніх справ)

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.18>

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕПАРТАМЕНТУ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Автором акцентовано увагу на необхідності з'ясування змісту адміністративно-правового статусу Департаменту міграційної поліції Національної поліції України, з огляду на його теоретико-прикладне значення.

Таким чином, метою статті визначено надання характеристики адміністративно-правовому статусу Департаменту міграційної поліції Національної поліції України, в зв'язку з чим було поставлено наступні завдання: 1) визначення адміністративно-правового статусу як загальною категорії; 2) окреслення системи адміністративно-правового статусу державних органів, зокрема Департаменту міграційної поліції Національної поліції України; 3) окреслення сутності елементів адміністративно-правовому статусу Департаменту міграційної поліції Національної поліції України.

Таким чином, адміністративно-правовий статус Департаменту міграційної поліції Національної поліції України являє собою певну усталену систему, яка складається з низки складових елементів:

1) мети створення та функціонування, яка полягає в здійсненні державної політики в сфері протидії нелегальній міграції;

2) завдань, основними з яких є: запобігання та протидія правопорушенням міграційного законодавства, а також забезпечення надання (адміністративних) послуг у сфері міграції (оформлення, видача, обмін паспорту громадянина України; набуття, прийняття та поновлення у громадянстві України; оформлення документів для виїзду за кордон, у тому числі відповідного паспорту; визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового чи тимчасового захисту; оформлення посвідчення на повернення в Україну тощо);

3) повноважень (нормотворчих, організаційних, контрольних, антикорупційних, адміністративно-деліктних, превентивних, інформаційно-аналітичних, координації та взаємодії з компетентним підрозділами інших органів державної влади та місцевого самоврядування);

4) функцій (адміністративна; організаційна; забезпечувальна; правоохоронна; превентивна; інформаційна, а також функція взаємодії) та інших елементів (гарантій діяльності та відповідальності).

Ключові слова: Департамент міграційної поліції, Національна поліція України, адміністративні послуги, провадження в справах про адміністративні правопорушення, адміністративно-правовий статус, повноваження, функції.

Mahdaliuk V. I. General characteristics of the administrative and legal status of the Department of Migration Policy of the National Police of Ukraine

The author emphasized the need to clarify the content of the administrative and legal status of the Migration Police Department of the National Police of Ukraine, given its theoretical and practical significance.



Thus, the purpose of the article is to provide a description of the administrative-legal status of the Migration Police Department of the National Police of Ukraine, in connection with which the following tasks were set: 1) definition of the administrative-legal status as a general category; 2) outline of the system of administrative and legal status of state bodies, in particular the Migration Police Department of the National Police of Ukraine; 3) outline the essence of the elements of the administrative and legal status of the Migration Police Department of the National Police of Ukraine.

Thus, the administrative and legal status of the Migration Police Department of the National Police of Ukraine represents a certain established system, which consists of a number of constituent elements:

1) the purpose of creation and operation, which consists in the implementation of state policy in the field of combating illegal migration;

2) tasks, the main ones of which are: preventing and combating violations of migration legislation, as well as ensuring the provision of (administrative) services in the field of migration (registration, issuance, exchange of a passport of a citizen of Ukraine; acquisition, acceptance and renewal of Ukrainian citizenship; processing of documents for departure abroad, including the corresponding passport; recognition as a refugee or a person in need of additional or temporary protection; issuance of a certificate for return to Ukraine, etc.);

3) powers (normative, organizational, control, anti-corruption, administrative-delinquency, preventive, information-analytical, coordination and interaction with competent units of other state authorities and local self-government);

4) functions (administrative; organizational; security; law enforcement; preventive; information, as well as interaction function) and other elements (guarantees of activity and responsibility).

Key words: *Migration Police Department, National Police of Ukraine, administrative services, proceedings in cases of administrative offenses, administrative-legal status, powers, functions.*

Вступ. Подібно до правового статусу фізичної чи юридичної особи, аналогічна категорія, яка притаманна державним органом і їх структурним підрозділам, відіграє важливу роль як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Вона визначає комплекс прав і обов'язків вказаного суб'єкта, його місце в структурі органу державної влади та/або їх системі, а також окреслює основні напрями роботи та взаємодії з іншими інституціями. Звідси, недосконалість їх адміністративно-правового статусу, часто стає причиною недостатньої ефективності роботи органів державної влади та їх окремих структурних підрозділів.

Департамент міграційної поліції Національної поліції України (далі – ДМП НПУ) «займає важливу нішу» в сфері протидії злочинності, оскільки його основним напрямом діяльності є протидія злочинам, пов'язаним з торгівлею людьми. При цьому необхідно підкреслити, що рівень кількості останніх систематично підвищується за наявності сприятливих умов, до яких необхідно віднести: великі міграційні потоки, політична та економічна дестабілізація всередині країни, необхідність пошуку чи бажання покращення умов життя, безробіття тощо. Нажаль необхідно констатувати, що більшість із вказаних факторів спостерігаються й сьогодні – в умовах повномасштабного вторгнення в Україну, а отже є нагальна необхідність в проведенні актуальних досліджень діяльності не тільки провідних суб'єктів забезпечення національної безпеки як от Міністерство оборони України, Збройні сили України тощо, а і інших структурних підрозділів органів сектору безпеки та оборони, які сьогодні виконують не менш важливі завдання щодо захисту прав, свобод і інтересів громадян.

Мета статті полягає в наданні характеристики адміністративно-правовому статусу ДМП НПУ, що обумовлює необхідність розв'язання таких наукових завдань: визначення адміністративно-правового статусу як загальною категорією; окреслення системи



адміністративно-правового статусу державних органів, зокрема ДМП НПУ; окреслення сутності елементів адміністративно-правовому статусу ДМП НПУ.

Результати дослідження. Попри те, що слово статус часто вживається в побуті, його етимологічне значення має юридичне забарвлення, оскільки ототожнюється з «правовим становищем осіб, організацій, установ тощо; становищем індивіда або групи осіб щодо інших індивідів або груп у соціальній системі; встановлене нормами права положення його суб'єктів, сукупність їх прав та обов'язків» [1, с. 572]. Таке правове положення чи становище суб'єкта в соціумі визначає його роль у ньому та окреслює сфери функціонування, буквально визначає сфери діяльності та можливі напрями розвитку відносин у які може вступати такий суб'єкт. На цьому прямо чи опосередковано наголошується вченими теорії держави та права, зокрема правовий статус визначається ними, як урегульований нормами права комплекс прав і обов'язків особи [2, с. 69; 3, с. 186], які формують зв'язки особи з суспільством і державою [4, с. 97]. Окрім загальної теорії держави та права, споріднена категорія адміністративно-правового статусу широко використовується в галузі адміністративного права, під яким прийнято розуміти «комплекс конкретно визначених суб'єктивних прав і обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом права нормами адміністративного права, які реалізуються даною особою, як в адміністративних правовідносинах, так і поза ними» [5, с. 194]. Адміністративно-правовий статус є частиною загального правового статусу суб'єкта, проте він реалізується останніми тільки в межах адміністративних правовідносин, тобто відносин управлінського характеру, що регламентуються нормами адміністративного права. В свою чергу, специфіка діяльності ДМП НПУ дозволяє стверджувати, що одною з його основних функцій є управлінська, а тому він однозначно є учасником адміністративно-правових (управлінських) відносин. У такому контексті для виконання поставленої мети даного дослідження та надання загальної характеристики адміністративно-правового статусу ДМП НПУ, доцільно дослідити зміст останнього.

Зміст адміністративно-правового статусу як правило розкривають через низку складових елементів, які й утворюють власне систему вказаного виду правового статусу того чи іншого суб'єкта. На чому наголошує В. В. Безега, зазначаючи, що структурно адміністративно-правовий статус будь-якого органу державної влади розкривається через внутрішню побудову його системи, де кожний елемент розташований у певній послідовності, що забезпечує стійкість системи та непохитність її основних ознак [6, с. 123]. До таких елементів Т.О. Коломієць відносить суб'єктивні права та обов'язки [7, с. 64], тобто їх компетенцію. Окрім неї С.В. Ківалов виокремлює функції, завдання та компетенцію [8, с. 84-94]. В.Я. Малиновський [9, с. 378] і Л.І. Миськів [10, с. 22] наголошує на необхідності віднесення до системи адміністративно-правового статусу також мету, завдання та відповідальність. З наведених поглядів вбачається відсутність уніфікованого підходу щодо наявності чи відсутності тих чи інших елементів адміністративно-правового статусу суб'єкта. Тому, на нашу думку доцільно дослідити здобутки суміжних наукових праць у окресленій сфері.

В межах даного дослідження у розрізі сутності адміністративно-правового статусу вкрай цінним є висновок зроблений А.М. Сердюком стосовно того, що такий статус «індивідуалізує положення будь-якого підрозділу Національної поліції, у даному випадку патрульної поліції, оскільки визначає не тільки права й обов'язки, а й завдання і функції, організаційну структуру (порядок утворення, реорганізації, ліквідації), структуру управління (питання підпорядкованості, зміну організаційної структури, передачу повноважень), форми відповідальності, компетенцію» [11, с. 78]. Зрозуміло, що така індивідуалізація відбувається за рахунок окремих елементів такої системи, що зайвий раз підкреслює важливість їх встановлення. Наприклад, О.В. Мещерякова характеризує елементи адміністративно-правового статусу учасників операцій Організації Об'єднаних Націй з підтримання миру, вказує на обов'язкову наявність повноважень останніх [12, с. 610]. С.Г. Стеценко аналізуючи адміністративно-правовий статус юридичних осіб доходить висновку, що його зміст розкривається через закріплені на нормативному рівні повноваження та гарантії їх реалізації [13, с. 90]. Р.М. Труба запропонував наступне бачення структури адміністративно-правового



статусу Державного бюро розслідувань України, яка складається з таких блоків: цільовий (мета, завдання, функції та гарантії діяльності); структурно-організаційний (основи організації роботи та власне сама робота, в тому числі аспект взаємодії); компетенційний (повноваження) [14, с. 215].

Узагальнюючи вищеподані положення констатуємо, що зміст адміністративно-правового статусу ДМП НПУ становлять наступні обов'язкові елементи: 1) мета створення та функціонування; 2) завдання поставлені перед структурним суб'єктом, структурним підрозділом; 3) повноваження, тобто сукупність прав і обов'язків; 4) функції, які виконує цей суб'єкт із метою поставлених перед ним завдань; 5) гарантії здійснення професійної діяльності; 6) відповідальність, яку несе суб'єкт за порушення чинного законодавства. Численна кількість елементів адміністративно-правового статусу ДМП НПУ свідчить про той факт, що з'ясування змісту кожного з них у сукупності може бути визначено окремим предметом монографічного дослідження. Проте, враховуючи вимогу щодо обсягу, який ставиться до даного виду наукової роботи ми обмежимося лише загальною характеристикою найістотніших складових, зокрема мети, завдань і функцій ДМП НПУ, а також його повноважень.

Враховуючи специфіку діяльності ДМП НПУ його основною метою є здійснення державної політики в сфері протидії нелегальній міграції. Разом із тим, необхідно розуміти, що поряд з ДМП НПУ таку політику реалізують і інші відомства. Специфіка ж роботи ДМП НПУ в окресленому напрямі відображається в наступних завданнях поставлених перед вказаним підрозділом: запобігання та протидія правопорушенням міграційного законодавства; забезпечення надання (адміністративних) послуг у сфері міграції пов'язані з: оформленням, видачею, обміном паспорту громадянина України; набуття, прийняття та поновлення у громадянстві України; оформлення документів для виїзду за кордон, у тому числі відповідного паспорту; визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового чи тимчасового захисту; оформлення посвідчення на повернення в Україну тощо.

ДМП НПУ має широке коло повноважень, серед яких можемо виділити наступні групи: 1) нормотворчі (готує пропозиції про внесення змін до законопроектів і чинних нормативно-правових актів у сфері міграції); 2) організаційні, тобто управлінські повноваження пов'язані з забезпеченням зовнішньоорганізаційної діяльності; 3) контрольні (контроль за дотриманням міграційного законодавства та дотриманням державної таємниці); 4) антикорупційні (реалізує заходи щодо запобігання та протидії корупції); 5) адміністративно-деліктні повноваження (здійснення провадження в справах про адміністративні правопорушення); 6) превентивні (охорона прав і свобод громадян, іноземців і осіб без громадянства, запобігання та протидія нелегальній міграції та іншим порушенням міграційного законодавства); 7) інформаційно-аналітичні (підготовка матеріалів, звітів, довідок і інших документів для подання в інші державні органи, формування баз даних, у тому числі для подальшого обміну); 8) координація та взаємодія з компетентним підрозділами інших органів державної влади та місцевого самоврядування.

Перелік наведених вище повноважень, звичайно не можна вважати вичерпним, проте він формує об'єктивне уявлення про діяльність ДМП НПУ та її окремі напрями. В свою чергу, останні знаходять своє втілення у функціях, які по-суті є нічим іншим як основними видами роботи, колом діяльності. Отже, формуючи функції ДМП НПУ ми будемо спиратись на його повноваження. Від так, до них можемо віднести такі функції як: адміністративна; організаційна; забезпечувальна; правоохоронна; превентивна; інформаційна, а також функція взаємодії.

Висновки. Таким чином, адміністративно-правовий статус ДМП НПУ являє собою певну усталену систему, яка складається з низки складових елементів:

- 1) мети створення та функціонування, яка полягає в здійсненні державної політики в сфері протидії нелегальній міграції;
- 2) завдань, основними з яких є: запобігання та протидія правопорушенням міграційного законодавства, а також забезпечення надання (адміністративних) послуг у сфері міграції;



3) повноважень (нормотворчих, організаційних, контрольних, антикорупційних, адміністративно-деліктних, превентивних, інформаційно-аналітичних, координації та взаємодії з компетентним підрозділами інших органів державної влади та місцевого самоврядування);

4) функцій (адміністративна; організаційна; забезпечувальна; правоохоронна; превентивна; інформаційна, а також функція взаємодії) та інших елементів (гарантій діяльності та відповідальності).

Попри отримані ґрунтовні висновки та положення не можна вважати, що зміст адміністративно-правового статусу ДМП НПУ розкрито в повному обсязі, принаймні через те, що такі його складові як гарантії діяльності та відповідальність залишаються невизначеними. Тому, в перспективі необхідно приділити увагу розкриттю змісту вказаних елементів, що забезпечить вичерпне дослідження адміністративно-правового статусу ДМП НПУ.

Список використаних джерел:

1. Ковальова Т. В., Коврига Л. П. Тлумачний словник української мови. Харків. Синтекст. 2005. 672 с.
2. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навчальний посібник. Харків: Консум, 2002. 160 с.
3. Шемшученко Ю. С. Юридична енциклопедія: у 6 т. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998-2004. Т. 5, 2003. 736 с.
4. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95-98.
5. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: у 2 т. Т. 1: Загальна частина: підручник. Київ: Юрид. думка, 2007. 592 с.
6. Безега В. В. Характеристика адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 121-127. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.20> (дата звернення 08.06.2023).
7. Коломієць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
8. Основи правознавства: навчальний посібник / С. В. Ківалов, М. О. Баймуратов, Л. Р. Біла, Ю. Є. Полянський, Є. В. Додін; за заг. ред. С. В. Ківалова, М. П. Орзіха. К.: Знання, 2001. С.82-94.
9. Малиновський В. Я. Державне управління: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2003. 205 с.
10. Миськів Л. І. Адміністративно-правові засади діяльності вищих навчальних закладів МВС України з питань морально-правового виховання курсантів: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2008. 200 с.
11. Сердюк А. М. Поняття та елементи адміністративно-правового статусу патрульної поліції України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2016. Вип. 1. Т. 3. С. 76-81.
12. Мещерякова О. В. Щодо визначення елементів адміністративно-правового статусу учасників операцій ООН з підтримання миру. *Форум права*. 2011. № 2. С. 609-612. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11movzpm.pdf> (дата звернення 12.07.2023).
13. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2007. 624 с.
14. Труба Р. М. Структура та елементи адміністративно-правового статусу Державного бюро розслідувань України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 4. Т. 2. С. 209-216. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.4-2.40> (дата звернення 03.08.2023).

